

Na 31 jaar zit het werk voor Jean M. Auel erop. Eind vorige maand verscheen wereldwijd *Het lied van de grotten*, het slotdeel van haar populaire romanreeks *De Aardkinderen*. "Prehistorische mensen waren aardiger dan wij zijn."

Door Theo Hakkert

'Ik kijk nog door dezelfde oogbollen'

Jean M. Auel (75) houdt het boek in de hand waar de Nederlandse boekhandel dit jaar alle hoop op heeft gevestigd. Het is niet zonder ironie dat net twee dagen ná de Boekenweek het boek verscheen dat hoge omzetten moet opleveren: *Het lied van de grotten*, het zesde en laatste deel van de serie *De aardkinderen*. De serie is ongekend populair onder lezers. Het eerste deel, *De stam van de hollenbeer*, verscheen in 1980. Sindsdien volgen miljoenen lezers de avonturen van de prehistorische hollenvrouw Ayla, die moest zien te overleven in het tijdperk dat de cro-magnonmens voor het eerst in Europa opdook, terwijl ook de Neanderthalers daar nog leefden. We hebben het dan over een slordige veertigduizend jaar geleden, het late Pleistoceen.

"En dat terwijl ik slechts een kort verhaal wilde schrijven. Die avond zal ik niet meer vergeten. Het was elf uur, mijn man wilde naar bed. Ik zei: 'Ik wil nog even proberen een begin met een verhaal te maken, terwijl ik eigenlijk nog nooit iets had geschreven. Ik zat met een idee over een meisje dat leefde met mensen die anders waren. Niet anders in de zin van een andere kleur ogen, haar of huid. Echt fundamenteel anders. Ik heb ook nu nog altijd geen idee waar dat vandaan kwam."

Het fundamenteel andere vond ze in het verschil tussen neanderthalers en cro-magnonmens. Auels claim dat beide prehistorische mensen naast elkaar hebben geleefd, is stof voor veel discussie geweest. "Het stond gewoon in de Encyclopaedia Britannica", zegt ze.

Ze zat daar de volgende dag meteen al in te bladeren, want schrijven over de prehistorie viel nog niet mee.

"In het verhaal zag ik een meisje water geven aan een oude man die gewond was aan zijn arm. Tot ik bedacht: hoe ging dat dan in die tijd? Was er glas, hadden ze zoiets als een kop of beker? Ik moest dat allemaal uitzoeken."

Dus naar de bibliotheek.

"Ik was veertig", schetst ze om een idee te geven van de omstandigheden thuis. "Drie dochters op de universiteit, twee zoons op high school."

De familie Auel woonde op een heuvel in Portugal. De jongste zoon hield ervan de heuvel af te dalen op zijn skateboard. "Marshall", zei ik, 'ik ga even naar de bibliotheek. Ik zie je onderaan de heuvel en neem je mee terug'. Vier uur later vond hij mij in de bibliotheek. Ik was alles om mij heen vergeten. Mijn hoofd zat in het Europa van het pleistoceen. En zonen van zestien houden er niet van als hun moeder ze vergeet. Ik duwde hem snel de armen vol met boeken. Zo is het begonnen."

Later ging ze echte reserach doen. Ze was in alle Franse grotten waarover ze schrijft. "Op de kleinste na. Ik kon niemand vinden die mij daar

▲ Foto:GPD/ Aron Johanson

mee naar toe kon nemen. Alles moet kloppen. Zo veel mensen zijn in die grotten geweest. Het tast onmiddellijk de geloofwaardigheid van je hele boek aan als een dier op een grottekening naar links loopt en ik schrijf dat het naar rechts is. Ik moet zeker weten dat het accuraat is. Ook al is dit fictie en dus een werk van verbeelding."

Wanneer beseft ze dat het zes kolossale delen gingen worden? "Al voordat ik het eerste deel af had. Halverwege, toen ik zeker wist dat ik wel

honderdduizend woorden over zou houden, zei ik tegen mijn man: 'Het worden zes delen.'"

Maar een Jean M. Auel is nooit te oud om te leren. "Ik heb veel in mijn leven in een rare volgorde gedaan." Ze somt het rap op. Getrouwd op haar achtste. Vijf kinderen vóór haar 25ste. Op haar 28ste naar de avonduniversiteit. "Dus dat ik weer twaalf jaar later opeens zestien uur per dag, zeven dagen per week aan het schrijven sloeg, vonden ze thuis helemaal niet zo gek. Da's

Zes delen

Jean M. Auel publiceerde in 1980 *De stam van de hollenbeer*, het eerste deel van de reeks *De Aardkinderen*. Met steeds grotere tussenpozen werden de vervolgdelens gepubliceerd:
In 1982 *De valle van de paarden*;
In 1985 *De mammoetjagers*;
In 1990 *Het dal der beloften*;
In 2002 *Een vuurplaats in steen*;
29 maart 2011 *Het lied van de grotten*.
De stam van de hollenbeer is verfilmd met Darryl Hannah in de hoofdrol. In 1990 ontving Jean M. Auel ontving voor haar complete oeuvre de Publieksprijs voor het Nederlandse Boek.

Boek Het lied van de grotten, *De Aardkinderen 6*
Auteur Jean M. Auel **Vertaling:** Henny van Gulik en Ingrid Tóth **Uitgeverij** A.W. Bruna **Prijs** €29,95 (geb.)

De eerste vijf delen zijn in nieuwe edities heruitgebracht.

Voor wie de bekende witte uitvoeringen van de eerste vijf delen kocht en de reeks uniform wil houden: er is ook een witte editie van *Het lied van de grotten*. €29,95 (geb.)

nou eenmaal mam."

Nu kan ze erom lachen. Om hoe ze, in de tijd van de typemachine, delen van *De stam van de hollenbeer* wel dertig keer opnieuw heeft geschreven. "Het eerste hoofdstuk nog veel vaker. Tot het voor mijn gevoel goed was."

Wat onder meer opvalt in *De Aardkinderen* is hoe vreedzaam het er in de prehistorie aan toe ging. Heel stellig: "Deze mensen waren aardiger dan wij zijn. Er is nooit bewijs van oorlog gevonden. Mijn overtuiging is dat ze heel goed wisten hoe ze moesten leven in hun wereld. Ze waren niet minder intelligent. In hun wereld overleven zou voor ons niet makkelijk zijn."

Haar serie is af. Na 31 jaar. Misschien kan ze nu alsnog korte verhalen gaan schrijven. "Dat zou fantastisch zijn. Ik voel me nog dertig. Ik kijk nog door dezelfde oogbollen. Maar ik weet het nog niet."

Zonder schrijven zal ze niet kunnen, zegt ze. "Maar er is wel iets afgerond. Ik heb vijf kinderen met hun echtgenoten, vijftien kleinkinderen, van wie velen getrouwd zijn, acht achterkleinkinderen. De feestdagen bij ons zijn een gekkenhuis, maar het is zo heerlijk. Schrijven, ik weet het niet. Ik word ouder. Ik heb de energie niet altijd meer. Wel de drive. We zullen zien."

KLASSIEK Drents Kamerkoor in Veenhuizen

Het Drents Kamerkoor zingt morgen in Veenhuizen het weinig uitgevoerde *Stabat Mater Dolorosa* van de Tsjechische barokcomponist Frantízek Tuma, die leefde van 1704 tot 1774. Het is gebaseerd op de bekende tekst over het verdriet van Maria bij het zien van haar gekruisigde zoon. Naast Tuma's compositie worden werken van Johann Christoph Bach, Johann Bach, Johann Michael Bach, Felix Mendelssohn en de Zweed August Söderman gezongen. Het concert in de RK Kerk begint om 15.00 uur; volgende week zaterdagavond wordt het herhaald in de Hoofdstraatkerk in Hogeveen. Voor reserveren en informatie: www.drentskamerkoor.nl.

INTERVIEW Margriet Brandsma over Duitsland

Margriet Brandsma brengt zondag in het kader van de serie 'Schrijver in de kerk' een bezoek aan De Amshof in Kiel-Windeweer. Brandsma, vooral bekend als Duitsland-correspondent voor de NOS, wordt er geïnterviewd over haar werk en haar boeken *Waar is de muur*

(2006) en *Na de muur* (2009). In die laatste uitgave gaat ze in op de recente geschiedenis van Duitsland en de (toeristische) aantrekkingskracht die het land heeft op Nederlanders. Brandsma wordt geïnterviewd door Margriet Bos. De muziek wordt verzorgd door Remko Wind. Aanvang 15.00 uur. Entree €17,50 (inclusief consumptie).

MUZIEK Top Brass Noord in Leek

De top van de Nederlandse brassbandwereld geeft vanavond een concert in Leek. Drie noordelijke brassbands uit de hoogste divisie - Provinciale Brassband Groningen (PBG), De Bazuin uit Oenkerk en De Wäldsang uit Buitenpost - komen naar De Hoeksteen om hun kunnen te tonen. Het concert, Top Brass Noord geheten, is onder meer een voorbereiding op de Euro Brass Drachten Contest, een internationaal concours voor brassband uit Europa dat vorig jaar werd gewonnen door de PBG. De PBG wordt gedirigeerd door de Engelse dirigent Russell Gray, internationaal een veelge-

vraagd gastdirigent, zal de PBG de komende jaren vaker leiden op projectbasis. Aanvang 20.00 uur; toegang €10 (repetitie om 15.30 uur gratis). Reserveren kan via voorverkoop@pbg.nu en (0595) 42 29 43.

LITERATUUR Van Hooff over de eerste democratie

Komende week begint de Week van de Klassieken, een jaarlijkse campagne om de klassieke wereld levend te houden. In dat verband geeft Anton van Hooff vrijdag 15 april van 20.00 tot 22.00 uur bij boekhandel Selexyz Scholtens in Groningen een lezing over *Athene - het leven van de eerste democratie*. In dit boek besteedt Van Hooff onder meer aandacht de rol van het debat in de Atheense democratie, waar gestreefd werd naar open klimaat waar geen

enkel huisje heilig was en democratie mensen 'betere manieren' bijbracht, zoals gelijkberechtigtheid, respect voor wetten, openbare veiligheid, verdraagzaamheid en vermindering van wreedheid tegenover mensen en dieren. Entree €4,50, reserveren gewenst.

POP Krista Detor brengt 'interactieve' show

De Amerikaanse zangeres en pianiste Krista Detor is terug in Nederland. Morgen staat ze met haar band in De Tramwerkplaats in Winschoten, op 23 april volgt een concert in café 't Keerpunt in Spijkerboor. Haar *So Far*-tournee is interactief: bezoekers kunnen songs aanvragen via jacobuzz@live.nl. Detor ziet zichzelf in de traditie van verhalende liedjesmakers als Paul McCartney en Billy Joel. "Ik vind het interessant om de wereld buiten mijzelf te beschrijven, gebaseerd op een

fictief karakter." Het optreden begint morgen om 15.00 uur. Entree: €10.

POP Veelzijdige Josh Ritter in Groningen

Sinds hij ruim tien jaar geleden zijn titelloze debuutalbum uitbracht, heeft Josh Ritter aardig wat terreinen betreden. Van folk- en countryliedjes in de traditie van Woody Guthrie, Bob Dylan en Johnny Cash (op *Hello Starling*), tot beschaafd smerige garagerock (op *The Historical Conquests Of Josh Ritter*). Zijn zesde studioalbum, *So Runs The World Away*, biedt melancholische, maar soms ook venijnige popsongs met invloeden uit folk en country. Josh Ritter staat morgen in de Stadschouwburg Groningen, met Tift Merritt in het voorprogramma. Aanvang: 20.30 uur. Entree: €16.

Ik bood haar de schouder waarop ze kon uithuilen

RECENSIE

Door Joep van Ruiten

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zaten in Nederland zo'n 28.000 Joden ondergedoken. (Om een beeld te vormen: dat is de complete bevolking van de stad Meppel.) Allemaal hielden ze zich verborgen uit angst om afgevoerd en vervolgens gedood te worden. Met tienduizenden van hen is dat ook daadwerkelijk gebeurd. (Alle inwoners van Beilen uit huis gehaald en op transport gezet.) Van al die onderduikers kennen we eigenlijk maar één verhaal: dat van Anne Frank. Haar geschiedenis – wereldwijd het meest gelezen Nederlandse boek ooit – is zo bekend dat het andere onderduikverhalen naar de achtergrond heeft geschoven. Niet zonder reden overigens. Frank liet een dagboek na, geschreven met onmiskenbaar literair talent en een dramatisch open einde. Maar ergens wringt het: alsof al die andere verhalen minder tragisch zouden zijn.

Net als Anne Frank heeft ook de moeder van filmmaker Marcel Prins ondergedoken gezeten. Aanvankelijk bleef haar verhaal in kleine kring hangen. Totdat Prins op het idee kwam voor een project waarbij 'vergeten' onderduikverhalen via een boek en een uitstekende website worden ontsloten. Vorig jaar verscheen de eerste versie, getiteld *Andere Achterhuizen*. Vorige maand volgde het voortreffelijke *Ondergedoken als Anne Frank* waarin Prins zich samen met journalist Peter Henk Steenhuis tot kinderen richt.

De ene onderduiker is de andere niet. Benjamin Kosses (Oude Pekela, 1921) liep in de oorlog 42 adressen af om uiteindelijk op de boerderij van Beukers in Stadskanaal onderdak te krijgen. Zijn verhaal is zeer indrukwekkend. "Ik kreeg een fatsoenlijke plek om te slapen. Zo goed had ik het in geen tijden gehad. Na een week werd het woongedeelte van de boerderij gevorderd. (...) 'We timmeren op zolder een hoekje voor je af', zei Beukers. 'Het is mis-schien maar voor drie weken, dan hebben de Duitser de oorlog verloren.'"

Veertien dagen zit Kosses in het donker, in zijn hoekje, naast een emmer met zijn behoeften. Dan houdt hij niet meer vol. Beukers weet hem aan een nieuw adres te helpen, dit keer bij de familie Drenth. "Op een gegeven moment leefden we dag en nacht met veertien mensen op twintig vierkante meter", vertelt Kosses die verliefd wordt op de oudste dochter van Drenth.

Deze Lammie krijgt een baan als jongste bediende bij een NSB-kantoor – wel zo handig om geruchten over razzia's op te vangen. Keerzijds is dat ze op straat als NSB-hulpje wordt toegetakeld uit aversie tegen de bezetter. Kosses: "Wij zochten elkaar op. Net als zij was ik alleen: in de kamer waren drie echtparen, waarvan twee met kinderen. Ik bood haar de schouder waarop ze kon uithuilen. En als je elkaar troost, raak je elkaar aan, en soms gebeurt er dan meer."

Lammie raakt zwanger. De bevalling, op 10 december, vond gewoon in de huiskamer plaats, met de dokter, vader en moeder Drenth en mijzelf erbij. Toen onze dochter ter wereld kwam begon ze hard te krijsen. Na de oorlog zijn wij getrouwd, precies zoals vader Drenth graag wilde. Onze dochter is nu 65 jaar."

Ondergedoken als Anne Frank telt nog dertien van dit soort verhalen, allemaal bondig en zonder veel opsmaak opgeschreven. Ze zijn misschien niet allemaal even verbijsterend of spectaculair, maar maken wel duidelijk dat de waarde van persoonlijke, waargebeurde verhalen – klein of groot – nooit onderschat mag worden. Helemaal als het om verhalen over de Tweede Wereldoorlog gaat.

★★★★☆
Boek *Ondergedoken als Anne Frank*. Verhalen van Joodse kinderen in de Tweede Wereldoorlog. **Samenstelling, interviews en bewerking** Marcel Prins en Peter Henk Steenhuis **Uitgeverij** Querido **Prijs** €14,95 (208 blz.) **Leeftijd:** 10+. Zie ook www.undergedokenalsannefrank.nl

Kees Visscherdag bij Kunstgang Kaampke

LITERATUUR

Deze maand is het vier jaar geleden dat Kees Visscher (1930 – 2007) overleed. Ter nagedachtenis aan de populaire (streektaal)schrijver en verhalenverteller belegt stichting Kunstgang Kaampke in Stedum volgende week zaterdag een Kees Visscherdag. Tijdens de dag, die zich overigens 's middags afspelt, lezen collega's en fans voor uit werk als *Klaaine Nachtmeezieke*, *Martha*, *Zo dag en deur* en *Veur die allain*.

De in Kropswolde geboren Visscher geldt als een van de bepalende figuren in de Groninger streektaal. Zijn verhalen verschenen onder meer in *Toal en Taiken* en *Krödde*, de *Winschoter Courant* en het *Nieuwsblad van het Noorden*. Voor zijn werk kreeg hij onder meer de literaire pries van 't Grunneker Bouk, de Wilhelmine Siefkes Preis van Stad Leer en de Wessel Gansfortprijs.

Aan de dag wordt meegewerkt door Liesbeth Hoeksema, Henri Wierth, Nane van der Molen, Henk Puister en Jan Bos. Tussen de verhalen door speelt accordeonist Daan Dost. Plaats van handeling is het Tretpunt aan de Bedumerweg 32 in Stedum. Aanvang 14.00 uur. Aanmelden via info@kunstgangkaampke.nl of 0596-551002.

